

סימן טו

טעימה אחרי תקיעות דמיושב

ב"ה, ח' תשרי תשל"ח
 לרב של ישוב אחד

לולב ותקיעות, שיש לחלק בין זה לבין טעימה קודם
 מוסף אבל לא לענין טעימה קודם מצוה מן התורה.

קבלתי היום מה שהפיץ כבודו בענין אכילה קודם
 תקיעות, ובינתיים כבר קבל מה שכתבתי
 אני לפני שנה בנדון וידועה לו דעתי. בכל זאת
 אעיר היות והגמ"ז וצלה"ה לא היה מניח שום גדול
 שהיה מבקר אצלו בימי הרחמים מבלי להוכיחו בענין
 זה, לכן קבלתי זה על עצמי.

מה שכתב כבודו שנהגו היתר בכל המקומות אפילו
 אצל היראים ביותר עכ"ל אינו נכון, ובקהילות
 בחו"ל כמעט שלא נשמע דבר זה וישאל מבני קהילתי
 אם עשו כן בחו"ל, והחסידים ועדות המזרח אינם
 עושים כן גם בארץ הקודש וזולת החלשים שבהם כמו
 שכתב במאמר בנועם כרך י"ד שכבודו בעצמו ציין,
 וגם הראיה מהיראים ביותר היא ראיה לסתור לפי
 מה שהעוסקים בתורה ביותר נחשבים לחלשים יותר
 ואי אפשר לאמר כן על בני המשקים. והמנהג נתפשט
 ממנהג הישיבות וגם שם קשה להצדיקו ועל כל
 פנים לא כל מי הרוצה ליטול את השם יטול, ועיין
 במאמר הנזכר ובפרט בסוף שהזהיר והתריע נגד
 המנהג, וכבודו כתב בלשון רכות.

ומה שכתב שטעימה בעלמא מותרת לפני קיום
 מצוות, היה צריך לפרש מהי טעימה שאינה
 אלא פת מצומצמת כבסוף סימן רל"ב או פרות או
 מזונות מה שרוצה כי אין זה ידוע לכל. ובהיתר
 טעימה יש חולקים כידוע, האליהו רבה והגרע"א לדעת
 המהרש"א בתוספת בנוסף על התרומת הדשן וכן
 המגן אברהם נסתפק בלולב והדברים מובאים באריכות
 במאמר הנזכר. ורק לא הבנתי כעת מה שבעמודים
 רעב—רעד שם דחה ראית הגרע"א בהגע עצמך
 משעור ברכת המזון, הלא כיון שהחשש הוא מטעם
 שמא ימשוך וישכח או מטעם חיבוב מצוה אם כן
 מאי נפקא מינה אם אכילת תרומה היא חפצת מצוה
 או לא, הלא בדף הקודם כתב שעונג שבת ויום טוב
 קובע למעשר בחדא מחתא עם אכילת תרומה ואם
 האחת אסורה קודם קריאת שמע תיאסר השניה קודם

ובמקום שיש לחוש שאנשים יאכלו אכילה ממש
 קודם התקיעות, אי איישר חילי הייתי מורה
 להם להפסיק אחרי התקיעות שבישיבה ולסמוך על
 דעת הר"ן והמאור במסכת ראש השנה פרק ד' שגם
 בערוך השלחן בסימן תקצ"ב אות ח' תפס דעתם
 כעיקר ולא הזכיר השגת הט"ז שם בסעיף קטן ב',
 ובאמת דברי הט"ז קשים שהרי הרי"ף כתב שיצאו
 חובתם בתקיעות שבישיבה ולכן קצרו בתקיעות
 שבעמידה עיי"ש. ואינו נכון מה שדחה במאמר בנועם
 את דעת המאור וכתב שהיא שיטת יחיד נגד הרי"ף
 והרא"ש והרמב"ם, כי הרי"ף והרמב"ם לא הזכירו
 איסור להפסיק אלא לגבי תוקע שהוא המברך, ורק
 הרא"ש כתב לא שנא תוקע לא שנא שומע והוא
 מהרי"ף גיאות ועיין בבית יוסף שם וכן נמצא באוצר
 הגאונים בראש השנה דף ל"ב עמוד ב' סעיף ק' אבל
 הרי"ף השמיט דבר זה. ואין לאמר שהוא תלוי בנוסחת
 הרי"ף לברך על תקיעת שופר ולכן אסור רק לתוקע
 להפסיק אבל לא לשומע מה שאין כן לנוסח שלנו
 לשמוע קול שופר אסור גם לשומע כמו שמשמע
 באוצר הגאונים שם שתלוי זה בזה, זה אינו, כי גם
 נוסח הרמב"ם הוא לשמוע קול שופר ואף על פי כן
 כתב בהלכות שופר פרק ג' הלכה י"א זה שתוקע וכו'
 ואינו מדבר בין תקיעות שבמיושב לתקיעות שבמעומד
 עכ"ל הרי שרק בחוקע אסור, וזהו שכתב הפרישה
 בשם הר"ן והנכון למנוע החוקע מלשוח אבל הצבור
 אם לא נמנעו אין גוערין בהם עכ"ל ורק אינו מן
 הר"ן אלא הוא במגיד משנה שם. ועוד עיין בהערות
 על ספר ראבי"ה כרך ב' עמוד 217 הערה 8 שגם
 נוסחת הרי"ף אינה על תקיעת שופר והרי"ף שכתב
 מלים אלה לא התכוון להביא נוסח הברכה, ובאמת
 כן כתב הריטב"א שהרי"ף לא כתב נוסח ברכת שופר
 אלא נלמד מרב האי גאון שהוא לשמוע קול שופר.
 והנה גם הרי"א"ז בשלטי גבורים העתיק דברי המאור,
 והרמב"ן במלחמות לא השיג על המאור ומשמע שמודה
 לו, וגם הריטב"א דחה דברי ריש מתיבתא וכתב

שרשאי התוקע לשוח לכתחילה והביא ראייה מנענוע בלולב עיי"ש. ומה שהביא במאמר הנזכר כמשקל נגדי נגד שיטת המאור את שיטת רבנו שמחה המובאת בהגהות מיימוניות שהתוקע ושח צריך לחזור ולברך, נראה שהבין כן מהבית יוסף, אבל בהגהות מיימוניות פרש דברי רבנו שמחה שהם רק בשח עד סוף תקיעות שבמיושב אבל בשח בין תקיעות שבמיושב לתקיעות שבעמידה גם רבנו שמחה מודה שאינו חוזר ומברך.

היוצא לנו שלדעת הרמב"ם והמגיד משנה והמאור והר"ן והריטב"א והרי"ז, ובספר שבלי הלקט סימן ש"ג הביא כן בשם בעל הדברות והרי"ד לדחות דברי ריש מתיבתא, ועיין במאירי שיטה חדשה שאיסור שיחה אינו אלא מהתחלת העמידה אבל לפני כן מותר לשוח, אין לאסור על כל פנים לשומע שאינו מברך להפסיק בין תקיעות שבמיושב לשבעמידה. ונהי שלכתחילה יש להורות כפסק השלחן ערוך שלא שנא התוקע לא שנא השומע אסור וכדעת רב סעדיה ורב האי והרי"ץ גיאות ורבנו שמחה והרא"ש והטור ועוד ראשונים, ובאגודה ובשבלי הלקט כתבו שהרי"ף הביא כן בשם ריש מתיבתא אף שאינו ברי"ף שלפנינו, מכל מקום בשעת הדחק פשוט שיכול לסמוך על רוב שאר ראשונים. ומכאן להוראת הגמ"ז זצלה"ה שהחלש לבו יחכה עד אחרי תקיעות שבמיושב ויקדש ויטעום מעט בצנעא וכן אני נוהג, ושלא כשו"ת

התם סופר שנראה שמחמיר יתר על המדה בזה ועיין מה שכתבתי בזה [סימן יד]. ואף שחמור יותר להתיר לקהל שלם לאכול אחרי תקיעות שבמיושב ואפילו כל איש בביתו, מכל מקום בשעת דחק גדול שעוברים על איסור ודאי של אכילה קודם תקיעות וצריך לבטל המנהג, לע"ד יש לסמוך על דעת המתירים ועדיף הוא.

ואם אי אפשר לבטל מנהג האכילה קודם התקיעות לכל הפחות צריך לתקן הפסקה קודם קריאת התורה מיד אחרי תפילת שחרית שאז אין בזה זלזול כל כך למצות שופר, שלא כמו עכשיו שמככים עד שעת התקיעות ויוצאים לאכול ואין קטיגור נעשה סניגור וכי יש במנהגם ערבוב השטן הלא השטן מרקד מזה. ואם יתמהו הקהל אדרבה יצאו נשכרים להבין חומרת הדבר, והרבה מהם לא יאכלו כלל על ידי זה ומי שחלש באמת יאכל והזמן אפשר למלאות בהרצאת תורה. ויש בהפסקה מיד אחרי שחרית קודם קריאת התורה הסמך ממנהג קצת אחרונים שעשו כן כמו שנראה בשדי חמד וכן שמעתי שנוהגים כן בירושלים היום, אבל לאכול מיד לפני התקיעות בודאי גריע טפי.

יהודה הרצל הנקין
רב אזורי

סימן טז

מלוי פיו שחוק האם מותר בשמחה של מצוה

ביה, תשרי תש"ם
דברים בפני קהילה אחת

במסכת ברכות דף ל"א עמוד א' אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה שנאמר (תהלים קכו) אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה, אימתי בומן שיאמרו בגויים הגדיל ה' לעשות עם אלה, אמרו עליו על ריש לקיש שמימי לא מלא שחוק פיו בעולם הזה מכי שמעיה מרבי יוחנן רביה עכ"ל. ובשלחן

ערוך אורח חיים סימן תק"ס סעיף ה' כתב אסור לאדם שימלא פיו שחוק בעולם הזה, וכתב שם הט"ז כ"כ בשם רבינו יונה דמשמע גם שלא בזמן הגלות דלא כנוסח הטור שכתב בגלות הזה ונלע"ד שיש חילוק בזה דלענין שמחה שאינה של מצוה ודאי אסור אפי' שלא בזמן הגלות למלא פיו שחוק אבל בשמחה של מצוה היה היתר בזמן שבית המקדש קיים כגון שמחת בית השואבה ושמחת דוד שהיה מכרכר בכל עוז ובזמן הגלות ערבה כל שמחה ואפי' בשמחה של מצוה כגון בחתונה או פורים מ"מ לא ימלא פיו שחוק